

5. Рішення Господарського суду Одеської області від 14 лютого 2023 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/108956074>.

6. Рішення Бабушкінського районного суду м. Дніпропетровська від 27 липня 2017 року. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/69333274>.

Андрощук Г.О.

Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності
НАПрН України, головний науковий співробітник,
канд. екон. наук, доцент

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПАТЕНТНОЇ СИСТЕМИ ЄС: СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙ, ІНВЕСТИЦІЙ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Європейська Комісія (ЄК) 27 квітня 2023 р. запропонувала нові правила, щоб допомогти компаніям, особливо малим та середнім підприємствам (МСП), максимально використати свої винаходи, нові технології та вносити внесок у конкурентоспроможність ЄС та технологічний суверенітет [1-3].

Нематеріальні активи, такі як торгові марки, промислові зразки, винаходи та дані, набувають все більшого значення в сучасній економіці знань. Інтелектуальна власність (ІВ) є ключовим фактором економічного зростання, оскільки вона допомагає компаніям отримувати вигоду зі своїх нематеріальних активів. За останні два десятиліття обсяг щорічних інвестицій в "активи ІВ" в ЄС збільшився на 87%, у той час як обсяг матеріальних (нежитлових) інвестицій збільшився всього на 30%. Інвестиції в нематеріальні активи також значно менше постраждали від попередньої економічної кризи у 2008 р.). На галузі з інтенсивним використанням ІВ припадає майже половина всього ВВП та понад 90% всього експорту ЄС. У період 2017-2019 років майже 76% торгівлі всередині ЄС припадало на галузі з інтенсивним використанням патентів. [2]

Пропоновані Положення про стандартні основні патенти, примусове ліцензування винаходів у кризових ситуаціях та перегляд законодавства про сертифікати додаткової охорони створять більш прозору, ефективну та перспективну систему захисту прав ІВ. Ці пропозиції доповнять Єдину патентну систему,

яка набуде чинності з 1 червня. Їх відповідними відправними точками є існуючі положення та принципи міжнародного права ІВ та законодавства ЄС, але кожне з них спрямоване на те, щоб зробити патентну систему більш ефективною шляхом подальшого усунення фрагментації єдиного ринку, скорочення бюрократичної тяганини та підвищення ефективності. Ця надійна патентна база дозволить економічним операторам та компетентним органам краще захищати інновації, забезпечуючи при цьому справедливий доступ, у т. ч. під час надзвичайних ситуацій.

Ці патентні ініціативи охоплюють такі ключові сфери:

Стандартні основні патенти. Стандартні основні патенти (SEP) – це патенти, що захищають технологію, яка була оголошена необхідною для впровадження технічного стандарту, прийнятого організацією з розробки стандартів (SDO). Такі стандарти стосуються, наприклад, підключення (5G, Wi-Fi, Bluetooth, NFC) або стандартів стиснення та розпакування аудіо/відео. Щоб створити продукт, що відповідає стандарту, розробник зобов'язаний використати відповідні "основні" патенти. Монополія, що надається такими конкретними патентами, врівноважується зобов'язанням власників SEP ліцензувати ці патенти на справедливих, розумних та недискримінаційних умовах (FRAND), надаючи доступ на ринок розробникам. Протягом багатьох років чинна патентна система страждала від відсутності прозорості, передбачуваності та тривалих суперечок та судових розглядів, що вперше було визнано у Повідомленні Комісії за 2017 р. щодо основних патентів. Попередні заходи щодо вирішення цих проблем, такі як саморегулювання, не довели своєї ефективності. У своєму Плані дій в галузі ІВ на 2020 р. Комісія наголосила на необхідності “набагато чіткішої та передбачуваної структури, яка стимулює добросовісні переговори, а не звернення до судових розглядів”. Застосовність SEPs (особливо для стандартів підключення) зростатиме з розвитком Інтернету речей (IoT). Відповідно, добре функціонуюча система, яка полегшує доступ до технологій, заохочуючи інновації, має вирішальне значення для технологічного суверенітету ЄС. Пропонована система ліцензування SEP [4] спрямована на створення збалансованої системи, яка встановлює глобальний орієнтир прозорості SEP, зменшення конфліктів та ефективних переговорів. Вона має такі дві основні цілі:

- Забезпечення того, щоб як власники SEP ЄС, так і розробники впроваджували інновації в ЄС, виробляли та продавали продукцію в ЄС та були конкурентоспроможними на світових ринках.

- Забезпечення того, щоб кінцеві користувачі, включаючи МСП та споживачів, отримували вигоду від продуктів, заснованих на новітніх стандартизованих технологіях, за справедливими та розумними цінами.

Запропонована система ліцензування SEP забезпечить додаткову прозорість щодо портфелів SEP, сукупних відрахувань (коли йдеться про патенти кількох власників) та надасть сторонам ефективніші засоби для узгодження загальних умов своїх ліцензій. Пропозиція вводить заходи щодо наступних аспектів: реєстр SEP, база даних та перевірки суттєвості; експертні висновки про сукупне роялті SEP; визначення FRAND за допомогою примирення замість дорогого судового розгляду; заходи підтримки МСП; та створення "Центру компетенції" при Відомстві інтелектуальної власності Європейського союзу (EUIPO). Регулювання, що пропонується, буде застосовуватися до всіх стандартів, які будуть опубліковані після його набрання чинності. Однак Комісія визначить, які із стандартів, їх реалізацій або варіантів використання будуть виключені з процесу встановлення сукупних роялті та узгодження FRAND у ситуаціях, коли відповідне ліцензування SEP не створює суттєвих труднощів чи неефективності, що впливають на функціонування внутрішнього ринку. І навпаки, стандарти, опубліковані до набуття чинності Регламенту не підпадатимуть під його дію, якщо тільки конкретні ринкові спотворення через неефективність ліцензування SEP не спонукають Комісію включити їх до сфери свого застосування.

Примусове ліцензування. Примусове ліцензування патентів дозволяє уряду дозволяти використання запатентованого винаходу без згоди власника патенту. Угоди про добровільне ліцензування з виробниками, як правило, є кращим інструментом для нарощування виробництва, але у разі відсутності добровільних угод або їх неадекватності примусове ліцензування може допомогти забезпечити доступ до ключових продуктів та технологій, що мають відношення до кризи, як останній засіб за часів кризи. В даний час існує ковдра з 27 національних режимів примусового ліцензування, хоча багато виробничо-збутових

ланцюжків діють по всьому ЄС. Це може стати джерелом правової невизначеності як для правовласників, так і для користувачів прав ІВ. Нові правила [5] передбачають новий загальноєвропейський інструмент примусового ліцензування, який доповнить антикризові інструменти ЄС, такі як Надзвичайний інструмент Єдиного ринку (Single Market Emergency Instrument), правила HERA (HERA regulations) та Закон про чіпи (Chips Act). Після кризи з COVID-19 ці нові правила ще більше підвищують стійкість Союзу до криз, забезпечуючи доступ до ключових запатентованих продуктів та технологій у кризових ситуаціях, якщо добровільні угоди недоступні чи неадекватні.

Сертифікати додаткової охорони. Сертифікат додаткової охорони (SPC) – це право інтелектуальної власності, яке продовжує термін дії патенту (на строк до п'яти років) на фармацевтичний продукт для людини або ветеринарії або засіб захисту рослин, дозволений регулюючими органами. Це покликане стимулювати інновації та сприяти зростанню та створенню робочих місць у цих секторах. Однак захист SPC доступний лише на національному рівні. В результаті нинішня система страждає від фрагментації, що призводить до складних та дорогих процедур, а також правової невизначеності. Ця ініціатива [6] вводить єдиний SPC на додаток до Єдиного патенту. Реформа SPC також запроваджує централізовану процедуру експертизи, яку впроваджує EUIPO у тісній співпраці з національними відомствами ІВ ЄС. Відповідно до цього режиму, одна заявка буде піддана єдиному процесу експертизи, яка у разі позитивного результату призведе до надання національних SPC для кожної з держав-членів, зазначених у заявці. Така сама процедура може також призвести до надання єдиного SPC.

Фонд ЄС для малого та середнього бізнесу 2023. Для подальшої підтримки інновацій, одночасно з новими пропозиціями, Фонд МСП 2023 тепер надасть нові послуги з видачі ваучерів, що вперше стосуються європейських патентів та нових сортів рослин. *Ці нові послуги дозволять МСП заощадити до 1500 євро на витратах на реєстрацію патенту та 225 євро на реєстрацію нових сортів рослин на одну заявку.* [2]

Наступні кроки. Пропоновані Правила все ще потребують обговорення та погодження Європейським Парламентом та Радою ЄС через їх прийняття та набрання чинності.

Передумови. Додана вартість ІВ зростає у більшості європейських промислових екосистем. Права ІВ, зокрема патенти, які є найважливішим нематеріальним активом, покликані відіграти вирішальну роль у розширенні масштабів "зелених" інновацій, одночасно створюючи бізнес-обґрунтування для чистих технологій, а також сприяючи стійкій цифровій трансформації. Патенти також мають потенціал для зниження ризику інвестицій, можуть служити надійним фінансовим забезпеченням і створювати платформу для наступних новаторів, тим самим зміцнюючи здатність ЄС залучати та утримувати дослідження, інновації та інвестиції. Нова промислова стратегія ЄС, (European industrial strategy) [7] прийнята 10 березня 2020 р., визнала необхідність того, щоб політика ЄС у сфері ІВ допомагала підтримувати та зміцнювати технологічний суверенітет Європи та просувала глобальні рівні умови. Єдиний ринок є найважливішим активом ЄС, пропонуючи визначеність, масштаб та глобальний трамплін для європейських компаній. Однак пандемія COVID-19 вплинула на можливості Єдиного ринку. Підприємства та громадяни страждали від закриття кордонів, перебоїв у постачаннях та часто була відсутня передбачуваність. Для вирішення цих питань Комісія запропонувала: *Надзвичайний інструмент єдиного ринку*: забезпечити структурне рішення для забезпечення доступності та вільного пересування людей, товарів та послуг у контексті можливих майбутніх криз. *Поглиблення єдиного ринку*: вивчити можливість гармонізації стандартів для ключових бізнес-послуг; а також посилити цифровізацію нагляду за ринком та інші цільові заходи для МСП. *Моніторинг єдиного ринку*: щорічний аналіз стану Єдиного ринку, у тому числі у 14 промислових екосистемах: аерокосмічна та оборонна, агропродовольча, будівельна, культурні та креативні індустрії, цифрові технології, електроніка, енергоємні галузі, відновлювані джерела енергії, охорона здоров'я, мобільність – транспорт - автомобілебудування, близькість, соціальна економіка та цивільна безпека, туризм.

ЄК 25 листопада 2020 р. опублікувала новий План дій у галузі інтелектуальної власності (Commission adopts Action Plan on Intellectual Property to strengthen EU's economic resilience and recovery) [8], покликаний допомогти компаніям, особливо МСП, максимально використати свої винаходи та твори та забезпечити, щоб вони могли принести користь економіці та суспільству. Поточні пропозиції ґрунтуються на активному процесі консультацій із заінтересованими сторонами, що включає численні семінари, зустрічі заінтересованих сторін та консультації з громадськістю. Щодо патентної політики, то одна з дій, згаданих у Плані дій, пов'язана із запуском Єдиної патентної системи. Єдиний патент спільно з Об'єднаним патентним судом (UPC) набуде чинності 1 червня 2023 р. Цей новий потужний інструмент для європейських компаній, особливо малого та середнього бізнесу, створить єдиний механізм патентного захисту та правозастосування в ЄС. Це ще більше підвищить конкурентоспроможність ЄС та зусилля щодо відновлення економіки, а також "зелену" та цифрову трансформацію.

Комісар з внутрішнього ринку ЄС Тьєррі Бретон підкреслив: "Інтелектуальна власність означає промислову міць Європи. Завдяки запатентованим технологіям європейські галузі промисловості знаходяться на передньому краї інновацій від автомобілебудування до Інтернету речей. Сьогодні ми модернізуємо нашу систему патентів, що відповідають основним стандартам, роблячи її прозорішою, сприятливішою для малого та середнього бізнесу та готовою до економіки завтрашнього дня"[2]. В червні 2022 р. Україна набула статусу кандидата в члени ЄС. Крім того, що набуття статусу дає можливі фінансові переваги, у вигляді певних фінансових програм, це вимагає також від України приведення законодавства до вимог ЄС.

Список використаних джерел

1. Commission sets out to harmonise EU patent rules. URL: <https://sciencebusiness.net/news/commission-sets-out-harmonise-eu-patent-rules>
2. Intellectual property: harmonised EU patent rules boost innovation, investment and competitiveness in the Single Market. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_2454